

Una vida intensa de literat: Pere Farrés i Arderiu 1948 - 2008¹

Ricard Torrents
(Universitat de Vic)

Si hi ha vides més intenses que extenses, la de Pere Farrés i Arderiu (Manlleu 1948-Gurb de la Plana 2008) n'és una. Una vida dedicada a les Lletres, a les obres literàries i als seus autors en una triple direcció de docència, recerca i divulgació, dins el vastíssim camp d'estudi que Joan Coromines va proposar —amb poca fortuna, val a dir-ho— d'anomenar Literàtica, a semblança de Matemàtica, per a designar amb un sol mot el conjunt de les ciències de la Literatura.

Entrat tardanament a la Universitat i abans d'hora traspassat a seixanta anys, Pere Farrés ha deixat un gruix d'obra que omple a vessar les escasses tres dècades que li fou donat d'aplicar-se a l'estudi de les Lletres catalanes, val a dir que amb una convicció comparable només amb la devoció que sentia pels seus autors preferits, Miquel Martí i Pol i Jacint Verdaguer de manera destacada, com també pels *Estudiants de Vic 1951* del seu entorn més immediat, en especial Josep Grau, de Manlleu, i Segimon Serrallonga, de Torelló. A més d'altres autors del segle XIX als quals va dedicar-se com a especialista d'aquell segle i autors del segle XX, tractats per ell des de la crítica militant que practicà durant alguns anys.

Les dues primeres publicacions de Pere Farrés daten de 1975 i de 1976, quan encara no havia acabat els estudis de llicenciatura, i totes dues són sobre Miquel Martí i Pol. Al diari *Tele/èXprés* l'una, «Miquel Martí i Pol, ara», i a la revista *Els Marges* l'altra, «El llarg viatge poètic de Miquel Martí i Pol». Les seves dues últimes són de 2007, ja colpit pel mal lleig, l'una a la revista *Miramarges* de la

1. Aquest text es publica també a *Estudis Romànics*, 32 (2010), p. 626-632.

Universitat de Vic, «Sobre el verdaguerisme de Ricard Torrents», i l'altra sobre Josep Grau, publicada en el volum de *Miscel·lània* que la meua universitat em dedicà. I encara el 2008, unes setmanes abans de morir, traient forces de flaqueza, va revisar els textos de Jacint Verdaguer i de Miquel Martí i Pol per al llibre *A les envistes del Ter*. Un llibre amb què ens vàrem proposar de contribuir a la promoció del turisme cultural de la Plana de Vic fent-hi dialogar el poeta dels mites de *L'Atlàntida* amb el poeta de *La fàbrica* del Ter industrial, acarats en una ruta literària entre Folgueroles i Roda de Ter. Aquests límits de la biocronologia de 1975 a 2008 i aquest perfil geogràfic de la terra natal contenen tota la producció crítica de Pere Farrés, centrada en els seus Espais Escrits per escriptors de proximitat.

El lector, arribat aquí, ja deu haver deixat d'esperar de mi una necrologia convencional del doctor Pere Farrés. L'amistat, en efecte, m'impedeix d'escriure amb l'estil impersonal i distanciat que prescriu el gènere. Una amistat crescuda més ençà dels interessos professionals que ens unien dins i fora de l'àmbit local d'Osona, dins i fora de l'especialització acadèmica. Vaig tenir ocasió de subratllar-ho als actes de record i homenatge tributats per la Universitat de Barcelona al seu professor i per l'Ajuntament de Manlleu al seu fill predilecte, on vaig adduir que els versos de *L'Atlàntida* se m'han fet inseparables de Pere Farrés no tant per la tesi de doctorat i l'edició crítica que li dedicà, com per la lectura en veu alta que en vàrem fer un dia de l'any Verdaguer 2002, centenari de la mort del poeta de Folgueroles. Convocats a la performança de Perejaume, *Estendre, a veu, les obres completes de Jacint Verdaguer al terme de Folgueroles*, ens trobàvem emplaçats en un dels setanta punts geodèsics del terme, que s'esqueia al camí ral de Vic a la vista de can Tona, la capella de Sant Jordi de Puigseslloses i la Font del Desmai, i d'allà estant, assumint el paper d'extensors —d'estenedors—, vàrem recitar als quatre vents versos del poema immortals: «Rieronets hi llisquen i fonts arruixadores, / llurs aigües adormint-se sovint entre les flors, / mentre eixes mig desclouen los llavis a ses vores, / per dar a les abelles lo nèctar de sos cors.» Després, quan en parlàvem, conveníem que ni ell ni jo no tornàriem mai més als versos de *L'Atlàntida* sense sentir-hi, més ençà de l'erudició, l'experiència única d'aquella lectura a dues veus a l'uníson.

En l'article que em dedicà en els meus setanta anys, un follet d'impremta li va fer dir que el meu verdaguerisme no era pas «conseqüència de *compatir* el lloc de naixença amb el poeta de Folgueroles», quan òbviament volia dir *compartir*. Tant se val. Ens havíem rigut d'aquesta confusió, però acabàvem admirant la saviesa del follet. En efecte, també nosaltres dos *compatiem* tot allò que compartíem amb el poeta, la terra natal de la Plana de Vic i la causa de la literatura catalana, d'aquella noble causa que ens projectava, més enllà de l'«ermita al cel suspesa», a l'interior del moviment dels homes.

No ens vàrem conèixer fins a la segona meitat dels anys setanta, quan Pere Farrés acabava els estudis a la Universitat. Era fill d'una modesta família de Manlleu, una vila dividida en dalt vila i baix vila. Ell era de baix vila i, tal com encara s'estilava a l'època, el noi va anar a estudiar els primers cursos de batxillerat al Seminari Menor de Vic, on va trobar professors que més endavant va saber que eren Segimon Serrallonga, Ramon Cotrina, Josep Esteve. Després el van posar a treballar d'administratiu en una granja avícola. Però, en tenir ocasió de continuar els estudis en règim nocturn, va acabar el batxillerat a l'Institut Jaume Callís de Vic, creat de poc, mentre a mi em confiaven la direcció del Col·legi de Sant Miquel, dues institucions educatives, pública l'una i privada l'altra, de gran rellevància a la ciutat i a la comarca, des d'on no trigàriem a posar-nos en contacte.

Pere Farrés datava la seva «descoberta de la literatura a COU, amb 21-22 anys, el curs 1971/72, gràcies a les classes del Sr. Guillem Serra», advocat, home de gustos literaris selectius, marit de l'escriptora Núria Albó, que ensenyava al Col·legi de Sant Miquel i que, en deixar la plaça a darreries dels anys seixanta, em van oferir d'ocupar-la per a succeir-lo. Devia ser en els primers anys setanta que ens vàrem trobar en alguna assemblea o plataforma de reivindicació. Potser l'Assemblea d'Intel·lectuals? Val a dir, però, que els encreuaments més marcats de les nostres trajectòries es varen produir en els àmbits de l'ensenyament i de la crítica literària. El primer fou a la segona meitat dels anys setanta, quan la petita història local va voler que fos jo qui li proporcionés la primera oportunitat d'ensenyar literatura i que justament li traspassés les classes del Col·legi de Sant Miquel que jo havia impartit com a successor del seu professor de batxillerat. Ell ho veié en aquests termes:

Vaig acabar la carrera en un moment de gran expectativa política, el 1977, a l'inici de la transició [...] En el camp de l'ensenyament secundari, no hi havia feina —almenys, una feina apropiada— per a un llicenciat en Filologia Catalana. Vaig tenir la sort, però —i vist el panorama—, de ser contractat per un col·legi privat de Vic, dirigit justament fins aquell estiu de 1977 per Ricard Torrents, on vaig estar dos anys fent classes de «Llengua», que allí era la catalana, a 8è d'EGB, i llatí i literatura a BUP, amb la particularitat que l'assignatura de literatura de 3er. de BUP estava formada per temes de literatura espanyola i, predominantment, catalana. (Del *Curriculum Vitae* presentat pel Dr. Pere Farrés i Arderiu per concursar a la plaça de professor titular d'Universitat. B.O.E. del 6 de maig de 1994. Mecanoscrit esmenat).

El segon encreuament de les nostres trajectòries, coetani i complementari, fou en la crítica literària. L'any 1977 li vaig demanar el pròleg de *Contes de la vila de R.*, de Miquel Martí i Pol per a la col·lecció Paraula Menor d'Editorial Lumen que aleshores m'havia confiat Esther Tusquets. Hi havia publicat poesia d'autors pràcticament inèdits, com Lluís Solà, *Laves, escumes*, Segimon Serrallonga, *Eixarms*, Antoni Pous, *Versions de Paul Celan*, i volia publicar-hi Miquel Martí i Pol, que en aquella dècada triomfava com a poeta, però justament m'interessaven les seves prosas narratives, esparses, que li coneixia del temps d'*Oriflama*. El vaig convèncer i a tots dos ens semblà que Pere Farrés era qui millor podia prologar un llibre com aquell, per tal de situar-lo en el seu lloc peculiar de prosa narrativa de l'època realista del poeta, anterior a la seva malaltia. El llibre apareixeria l'any 1978, el mateix any que aparegué *Estimada Marta*.

Altrament l'any 1977 aparegué també la revista de poesia *Reduccions*, projectada a començaments de la dècada per un Grup de Vic recompost. Pere Farrés, que no era poeta, sinó crític, no formava part del consell de redacció, però en fou un col·laborador assidu. A partir del núm. 2, on publicà la ressenya crítica «Jaume Medina a la recerca de la pròpia identitat», les seves col·laboracions hi van sovintejar, en especial fins a 1982. A més, una nova revista literària, *Clot revista de literatura*, impulsada el 1982 per escriptors més joves, continuadors del grup de *Reduccions*, acollia en el primer número l'estudi de Pere Farrés sobre «*Inquietud*, una revista cultural bàsica de la postguerra» (febrer, 1982), i al segon i tercer, «Modernitat i

universalitat d'*Inquietud*». Farrés esdevingué, així, el primer a estudiar, implicant-s'hi, la continuïtat de fons que lligava aquelles tres revistes, *Inquietud Artística* 1955-1966, *Reduccions* 1977-2009 [...] i *Clot* 1982-1990.

Per últim, l'any 1977 va començar l'Escola Universitària de Mestres d'Osona i al cap de dos anys, 1979, l'editorial EUMO, que n'és l'acrònim, amb la qual s'establia el nou fonament de la futura Universitat de Vic. Justament fou aquell mateix any 1979 que Pere Farrés, després d'aprovar oposicions, ocupà la càtedra de Literatura a l'Institut Jaume Callís de Vic, on havia estudiat el batxillerat, tant cant, així, el cicle dels anys d'aprenentatge-mestratge al punt mateix on l'havia començat.

La dedicació de Pere Farrés a l'ensenyament secundari públic no li impedí de seguir de prop el projecte universitari de Vic i de col·laborar-hi. En aquest període vigatà de 1979 a 1986 intensificà l'activisme literari, del qual són fruit les crítiques literàries, especialment de teatre, al bisetmanari *El 9 Nou* i la creació del Premi Antoni Pous de literatura per a joves. Convertit en un bon coneixedor dels moviments culturals del seu entorn, li foren encomanats dos capítols de l'obra col·lectiva *Història d'Osona*, publicada per l'Editorial EUMO l'any 1984, sobre la Renaixença del segle XIX l'un i sobre la represa cultural a la postguerra de Franco el segon. D'altra banda ja l'any 1984 va tenir l'oferta d'incorporar-se a la docència superior com a professor de la Universitat de Barcelona, que l'any 1986 acceptà.

Aquest any 1986 ens portà de la mà de Verdaguer al decisiu encreuament de les nostres trajectòries. La celebració del I Col·loqui sobre Verdaguer a l'abril de 1986, centenari de *Canigó*, desencadenà una forta i enriquidora relació que no deixà de créixer fins a la seva mort i que es manté operativa en el meu record i en els seus estudis crítics sobre Verdaguer. El primer d'aquests estudis el presentà justament en aquell col·loqui, «Notes sobre l'elaboració del Cant I de *L'Atlàntida*», començant així una cadena de decisives contribucions a la recerca literària i en particular al verdaguerisme i a la seva renovació. Ell mateix s'hi refereix en les notes abans esmentades de 1995:

Verdaguer. Tot i haver-lo descobert abans, [el meu interès per ell] es concretà el curs 1981-82, amb un curs de doctorat, impartit pel Dr. Molas, sobre *Canigó*. L'interès es mantingué d'una manera

vaga durant un parell d'anys fins que, el 1984, a partir d'una idea de Ricard Torrents i, immediatament, amb el suport de Joaquim Molas, aprofitarem el Col·loqui Internacional sobre la Renaixença [1984], per proposar la celebració d'un col·loqui sobre Verdaguer, en commemoració del centenari de *Canigó* [1886].

Aquesta és la prehistòria dels Col·loquis sobre Verdaguer (1986, 1988, 1991 i 1995), de l'*Anuari Verdaguer*, de la Societat Verdaguer i del projecte d'edició crítica de l'obra completa de Verdaguer. Realitats i projectes en els quals, d'una manera —crec— molt compromesa, he treballat des d'aleshores.

La manera «compromesa» de treballar del doctor Pere Farrés cal entendre-la com una manera generosa d'assumir els compromisos i rigorosa a l'hora de complir-los. Els quatre capítols que enumera relatiu a Verdaguer, Col·loquis, Anuari, Societat i Obres Completes en edició crítica, han arribat on són gràcies a uns equips nombrosos, però la contribució de Pere Farrés ha estat essencial a cadascun d'ells. Fou un dels set fundadors de la Societat Verdaguer, membre de la seva Comissió Permanent i delegat de la Societat al Patronat de la Casa-Museu Verdaguer de Folgueroles. Formava part dels comitès organitzadors i científics dels Col·loquis, llevat del VII, de 2008, impedit ja per la malaltia. Era membre del Consell de Redacció de l'*Anuari*, arribat avui al número 15.

Pel que fa a l'edició crítica de les Obres Completes impulsada per la Societat Verdaguer i l'Editorial EUMO de la Universitat de Vic (OCESV), els mèrits de Pere Farrés són múltiples. Destaca en primer lloc la seva edició crítica de *L'Atlàntida*, publicada l'any 2002, que constitueix una fita en la història del verdaguerisme. En segon lloc destaca la seva abnegada feina de picar pedra en els textos dels col·legues. No solament formava part del comitè d'edició, sinó que ha estat el revisor més requerit pels autors de les diverses edicions. Jo mateix per a *Dos màrtirs de ma pàtria o siga Llucià i Marcià*, Ramon Pinyol per a *Pàtria*, Francesc Codina per a *Barcelona*, hem tingut la sort de comptar amb la seva revisió. Igualment els múltiples textos dels anuaris han passat per la seva supervisió.

Cal subratllar que entre els estudiosos Pere Farrés es guanyà progressivament una autoritat com a editor de textos no sols de Verdaguer sinó dels autors anteriors a les Normes de l'Institut d'Es-

tudis Catalans. Fou el redactor principal del document «Per a una edició crítica de les obres completes de Jacint Verdaguer», publicat el 1987 per una ponència integrada per Joaquim Molas, Ramon Pinyol i Torrents i Ricard Torrents, que ha esdevingut la base dels criteris ecdòtics de la col·lecció i ha servit de referència a altres iniciatives semblants.

Amb Pere Farrés, doncs, hem *compartit* i *compatit* el verdaguerisme al llarg de tres dècades. No sabia datar l'entrevista «compromesa» en què va venir a comunicar-me la decisió d'orientar la seva recerca a l'obra de Verdaguer i fer-ne objecte de la tesi doctoral. No en recordo la data exacta —que devia ser cap a 1986 o 1987—, però en recordo el *momentum* amb el punt de solemnitat que li donàrem tots dos, ell futur doctor, incorporat ja com a docent a la Universitat de Barcelona, i jo director d'uns Estudis Universitaris, que començaven d'apuntar cap a la futura Universitat de Vic, i d'una editorial de vocació universitària, amb col·leccions especialitzades en Verdaguer.

En aquells darrers anys de la dècada de 1980 algunes expectatives generades pel III Congrés Universitari Català de 1978 no s'havien frustrat del tot i el projecte universitari de Vic anava prosperant, com vaig exposar a l'assaig «La Universitat a la perifèria i de la perifèria estant» (*Revista de Catalunya*, n. 18, abril de 1988). Pere Farrés s'incorporà el 1986 a la Universitat de Barcelona continuant la seva trajectòria de docent començada a Vic, al col·legi de Sant Miquel i a l'Institut Jaume Callís. Però això no impedí la seva col·laboració amb el nostre projecte universitari, editorial i verdaguerista. Al contrari. Li proporcionà més ocasions de col·laboració i el convertí en una de les arcades del pont que ens unia amb la Universitat de Barcelona, a la qual teníem adscrites les carreres de lletres i en la qual comptàvem amb suports com el de Joaquim Molas. Ens calia promoure doctors, nuclis de recerca, revistes científiques, activitats congressuals i participar en programes d'altres universitats.

Verdaguer, el més gran escriptor català del segle XIX-XX, oferia totes les condicions per a convertir-se en l'objecte d'estudi privilegiat per a una institució universitària incipient. Verdaguer volia dir els escriptors romàntics de la Renaixença i el Modernisme, el referent modern més convincent del restabliment literari de la llengua catalana. Per això, un dels nostres objectius estratègics era crear un pol d'atracció

d'estudiosos universitaris de la literatura que fessin massa crítica per a una facultat de Lletres. Pel juny de 1992 Ramon Pinyol i Torrents, ja incorporat a la docència de Vic, havia llegit la tesi doctoral sobre «*Pàtria*», de *Jacint Verdaguer. Edició crítica*, i el gener de l'any següent, 1993, llegia la seva Pere Farrés, afiançat a la Universitat de Barcelona, «*Colom*» de *Jacint Verdaguer. Contribució a l'estudi de «L'Atlàntida»*. Dirigides l'una i l'altra per Joaquim Molas. L'any 1993 s'inaugurava la Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Interpretació.

És en la seva projecció al futur que veig aquella entrevista solemne amb Pere Farrés en què em va comunicar la seva «conversió» al verdaguerisme. En aquells dos doctors i amics hi veig el nucli dur del primer equip de la Societat Verdaguer, adscrita a la Universitat de Vic ja abans que aquesta existís, i del seu desplegament en els Col·loquis Internacionals i en les diverses publicacions, Obres Completes, Anuari, col·lecció Segle Romàntic. Els dos amics, companys de carrera, deixebles i col·laboradors de Joaquim Molas, a la Universitat de Vic Pinyol, on fou vice-rector i avui dirigeix la Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris, però resident al Bruc, i a la de Barcelona Farrés, però resident a Gurb de la Plana, han trobat a la Societat Verdaguer l'espai adequat de les seves recerques literàries i n'han fet el policèntric punt de trobada d'estudiosos de la Literatura Catalana del segle XIX-XX provinents de les universitats dels Països Catalans.

En les seves anotacions de l'any 1995 Pere Farrés ho expressava així:

La meua intervenció en el primer col·loqui verdaguerià [1986] assenyalà l'orientació que donaria a la recerca, encaminada a la redacció de la tesi doctoral: *L'Atlàntida*, amb els textos previs; la tesi, finalment, es concretà en un d'aquests textos: *Colom*, i fou llegida al gener de 1993.

A part de les sessions tingudes amb el Dr. Molas com a director de la tesi i, òbviament, del que he aprofitat dels col·loquis, he de reconèixer que la gran font d'on he pogut ha estat Ricard Torrents, amb qui durant 7 o 8 anys ens hem anat veient —i, des de fa 5 o 6, amb Ramon Pinyol i Josep Paré— amb una periodicitat, primer, setmanal, i, després, quinzenal, teòricament per qüestions organitzatives, o com a redactors de l'Anuari, o com a comissió permanent de la Societat Verdaguer; però m'atreveiria a dir que hem dedicat al voltant d'un 60 o 70% del temps a converses sobre Verdaguer o en relació amb ell.

Durant els tretze anys següents que van de la redacció d'aquestes notes de currículum tan personals, 1995, a la seva malaltia i mort, 2007/2008, Pere Farrés va portar a terme una intensa activitat de docència, recerca i de publicacions. Entre 1993 i 2007 va participar en quatre projectes de recerca. Des de 1996 era membre de la Xarxa temàtica «La Renaixença», dirigida per Joaquim Molas i des de 2001 per ell mateix. A través d'aquesta xarxa —víctima lamentable de la gestió erràtica de les polítiques de recerca— Pere Farrés va aconseguir de posar en relació la major part dels estudiosos del segle XIX de tot el domini lingüístic, tant d'Universitats com d'Instituts d'Educació Secundària. La supressió d'aquell fòrum de debat anual Pere Farrés la va suplir hàbilment amb altres plataformes, com la de la Societat Verdaguer.

A més de trobar-nos en l'àmbit del verdaguerisme i de la filologia catalana vuitcentista, amb Pere Farrés vàrem confluïr en l'interès literari per l'obra de Miquel Martí i Pol. M'he referit al pròleg de *Contes de la vila de R... i altres narracions*, 1978, que li vaig demanar per a la col·lecció «Paraula Menor» de Lumen. Un altra coincidència fou que després que Joan Oliver em demanés una antologia de la poesia de Miquel Martí i Pol, apareguda l'any 1982 a la col·lecció «Ossa Menor» d'Aymà, la col·lecció «El Garbell» d'Edicions 62 va demanar-li'n una d'escolar a Pere Farrés, apareguda el 1984. Partint de l'acord bàsic sobre l'obra del poeta de Roda de Ter, amb el qual teníem tots dos una amistat independent, aquestes dues antologies s'han anat reeditant i actualitzant fins avui, canviant de títols o de subtítols, però sense abandonar les diferències pactades de plantejament. Mentre la meua és temàtica i adreçada als lectors de poesia en general, la seva és historicoevolutiva i pensada per a les classes de literatura de l'educació secundària.

La confluència del nostre interès per Miquel Martí i Pol culminà el 1999 quan la Universitat de Vic, amb l'impuls de l'amic comú Ramon Pinyol i Torrents, celebrà el «I Col·loqui Internacional Miquel Martí i Pol. 1948-1998: cinquanta anys de poesia», on Pere Farrés presentà la ponència «Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica». Fer entrar Miquel Martí i Pol a la Universitat, o sigui donar-li el tractament acadèmic d'autor de primer rang dedicant-li tesis, col·loquis, edicions i estudis crítics, era un altre dels nostres

objectius estratègics comuns més enllà de qualsevol forma de patriotisme local o de compromisos de grup d'amics. Pere Farrés ho complí amb escreix convertint-se en l'estudiós de referència del poeta de Roda de Ter. Als mèrits d'antòleg i d'estudiós de Miquel Martí i Pol el doctor Farrés de Manlleu va afegir-hi el d'esdevenir-ne l'editor canònic després que el poeta de Roda i Edicions 62 li encomanessin l'edició en quatre volums de l'*Obra poètica*, amb les introduccions pertinents, publicats de 1989 a 2004, amb diverses reedicions, sempre revisades i consensuades amb el poeta. Sense discussió, Pere Farrés és l'especialista de Miquel Martí i Pol més autoritzat.

De nou vàrem confluïr a la col·lecció «Educació», d'Edicions 62. Mentre ell hi publicava *La Fàbrica (1970-1971)* el 2005 i actualitzava l'antologia, *Sol de palla trenada: antologia poètica (1951-2003)* el 2007, a mi m'encarregaven, juntament amb Jaume Subirana, l'edició d'*Estimada Marta*, que aparegué el 2008. No cal dir que encara vàrem tenir temps i delit de parlar llargament, a fons i amb les discrepàncies pertinents, sobre els dos llibres de poesia que molts considerem els dos millors i més representatius de Miquel Martí i Pol.

Així com l'interès de Farrés per Verdaguer es va estendre a la literatura dels autors de la Renaixença i dels Jocs Florals, com Víctor Balaguer o Ramon Picó i Campamar o Josep Yxart, així mateix el seu interès per Martí i Pol es va ampliar a altres autors de la Plana de Vic, com el seus convilatans Antoni Pous i, en particular, Josep Grau i Jofre, que es revelà novel·lista en els anys vuitanta. Amb la qual cosa es posà en evidència que la seva dedicació crítica no es limitava a la poesia sinó que s'estenia al gènere narratiu i al dramàtic. En són prova, d'una banda, les edicions crítiques de les *Tragèdies* de Víctor Balaguer (2001) i de *Cor de Roure* de Ramon Picó i Campamar i l'estudi «Una proposta de Josep Yxart: del drama històric al drama líric». De l'altra banda, els pròlegs i les ressenyes dels llibres de Josep Grau. O encara l'article «Segimon Serrallonga i els poetes» a *Reduccions*.

La dimensió didàctica d'una part considerable de la seva obra va acréixer l'amplitud de l'àrea d'interessos i de consecucions de Pere Farrés i Arderiu. Orientat vocacionalment a la feina de professor de Literatura, per a ell fer entendre un text, ajudar a llegir-lo, desmuntar-lo i reconstruir-lo, era no sols una feina preferida sinó una passió.

En són testimoni no sols els alumnes d'Institut i d'Universitat que en recorden les classes i els seus llibres directament destinats a l'ensenyament, sinó també els coneixedors de la seva obra més erudita, escrita o parlada adreçant la mirada cap al lector corrent, a qui feia confiança per apreciar —com ho feia ell— la bellesa literària d'un text. El positivisme de Pere Farrés no era sinó l'armadura amb què es protegia de la divagació. I encara que a vegades el seu mètode hagi estat qualificat de mecànic i d'obvi, mai no deixa la peça, l'obra o l'autor sense implicar-hi la pròpia sensibilitat lectora, aquella que vibra en el crític que és capaç de transmetre vibracions a més d'informacions.

La dimensió científica i didàctica del professor Pere Farrés estava collada per la dimensió civil de la seva personalitat, formada al llarg de la vida del noi, el jove i l'home que s'havia fet a si mateix començant de baix i mantenint-se sempre a la banda dels seus, de la causa dels oprimits —persones, classes socials, pobles— i fidel a les idees que havia defensat en els anys de joventut a Manlleu, quan la mort del Dictador Franco obria més possibilitats. Com també hi havia la seva dimensió humana. La bonhomia en el sentit més genuí del terme el definia com a persona que vol ser feliç, vol fer feliços els qui l'envolten i voldria deixar el món una mica millor del que és. La família formada amb Pepi Andreu, professora de llengua anglesa a l'Institut Jaume Callís de Vic, traductora de l'anglès, i amb les seves dues filles, és l'exponent més genuí del perfil de persona de qualitat que va saber ser l'amic Farrés.

Les trobades periòdiques que teníem amb ell a la Càtedra Verdaguer de la Universitat de Vic, sols o amb Ramon Pinyol, continuaren fins que pogué venir, sense mai disminuir la passió per la literatura, la universitat, Verdaguer. Els últims anys de Pere Farrés li posaren a prova l'endurança. Primer la síndrome de Ménière li causà períodes de vertigen, acufens i una sordesa progressiva que li anaven limitant activitats. Després arribà el diagnòstic de càncer avançat, la intervenció quirúrgica, els tractaments de quimioteràpia, la proximitat de la fi. En aquest període final encara ens fou donat un últimencontre d'amistat i d'estudi amb els nostres dos autors preferits: l'encàrrec d'una ruta literària entre Folgueroles i Roda de Ter que fes dialogar Verdaguer i Martí i Pol, els dos poetes veïns per lloc de naixença, tan pròxims per poesia com llunyans per ideologia.

Hi treballà mentre les forces li ho permeteren. A començaments de setembre de 2008 vàrem dinar a casa a Sant Feliu de Boada i encara vàrem poder tancar les qüestions pendents sobre els textos de Martí i Pol que abans havia revisat. Era el 5 de setembre i l'endemà l'ingressaven a l'Hospital de Vic. Ja no pogué tenir a les mans el llibre *A les envistes del Ter*. La mort se'ns avançà. No tant com per impedir-me d'incloure-hi una dedicatòria de reconeixement a l'amistat, a la ciència i a la bonhomia del meu amic Pere Farrés, verdaguerista i martipolista eximi, amb qui he compartit i compartit l'amistat i la passió de les lletres. Reconeixement que reitero aquí.

La bibliografia de Pere Farrés que dono a continuació és provisional i selectiva, en espera de disposar-ne d'una altra de més completa, en especial pel que fa a articles de premsa i a publicacions no especialitzades.

I. Sobre Jacint Verdaguer

Jacint Verdaguer. *L'Atlàntida. Poema*. Edició a cura de Pere Farrés. Vic: Eumo/ Societat Verdaguer, 2002. L'aportació més destacada de Pere Farrés a l'estudi de Jacint Verdaguer és sense cap dubte aquesta edició crítica de *L'Atlàntida. Poema*, dins la col·lecció d'Obres Completes d'EUMO/Societat Verdaguer (OCESV). L'establiment del text és a partir de dos manuscrits acabats de la Biblioteca de Catalunya, més les edicions de 1877 (dins el volum dels Jocs Florals d'aquell any), 1878, 1886, 1897 i 1902, és a dir, totes les publicades en vida del poeta. L'estudi introductori i les notes reconstrueixen la gestació del poema a partir de textos i provatures anteriors, alhora que consideren les fonts i els trets lingüístics i mètrics. Tal com ha assenyalat Ramon Pinyol, és «modèlica pel rigor i la claredat expositiva» i constitueix «una veritable fita dins el verdaguerisme contemporani».

Pere Farrés tingué una participació essencial com a editor en la col·lecció divulgativa en quatre volums d'Obres Completes

Jacint Verdaguer. Totes les obres, dirigida per Joaquim Molas i Isidor Cònsul. Barcelona: Edicions Proa, 2003-2006, on es feu càrrec de *L'Atlàntida* i del «Cicle de *L'Atlàntida*», amb els poemes *Colom*, 1867; *L'Atlàntida. Primera versió*, 1868; *Christophorus*, indatat, i *Colom*, 1892, inclosos en el volum segon *Poemes llargs. Teatre*. Es tracta precisament del conjunt de textos que amb el títol de *Cicle de «L'Atlàntida»* preparava en els seus últims temps per a un volum de l'OCESV.

Pere Farrés completà amb nombrosos estudis la seva contribució a les edicions filològiques de Verdaguer:

«Notes sobre l'elaboració del cant I de *L'Atlàntida*». *Anuari Verdaguer* 1986 (en endavant AV).

«Luis Alfonso i Manuel de la Cruz, dues entrevistes amb Verdaguer». AV 1987.

«Chateaubriand i Verdaguer, aproximació a un concepte de Pàtria». AV 1988.

[Amb Ramon Pinyol] «*L'Essai sur l'Atlantide* de Josep Tolrà de Bordas, i altres crítiques coetànies». AV 1989.

[Amb Ramon Pinyol] «*L'Avant-propos* de Josep Tolrà de Bordas a *Canigó*, i altres crítiques coetànies». AV 1990.

«Nota sobre el possible deute de *Canigó* respecte a la *Gerusalemme liberata* de Tasso». AV 1990.

«Les fonts de *L'Atlàntida enfonsada*». AV 1992.

«Fonts historiogràfiques de *Colom* de Jacint Verdaguer». AV 1993-1994.

«Verdaguer i Colom, o de la joventut a la maduresa del poeta». AV 1995-1996.

«La construcció de *L'Atlàntida*. Dins: *Miscel·lània Segimon Serra-llonga*. Vic: Eumo Editorial, 2001.

«Jacint Verdaguer, a la recerca de l'absolut». Dins: *Tornau-me a terra. Noves perspectives sobre Verdaguer*. Lleida: Àgora Literària dels Països Catalans, 2004.

«Verdaguer i Ruyra». Dins: *Primer Simposi Joaquim Ruyra*. Cabrera de Mar: Galerada, 2004.

II. Sobre Miquel Martí i Pol

Contes de la vila de R. i altres narracions. Pròleg de Pere Farrés. Barcelona: Lumen, 1978. Edicions 62, 1999.

Antologia poètica. Estudi introductori, selecció i notes de Pere Farrés. Barcelona: Edicions 62, 1983, 1984, 1987, 1989, 1990, 1992 i 1994.

Nova antologia poètica. Ídem. Barcelona: Edicions 62, 1997, 1998, 1999, 2000, 2002. 2005.

Cinc esgrafats a la mateixa paret. Estimada Marta. Il·lustracions de Miquel Plana. Pròleg de Pere Farrés. Olot, 1987.

Obra poètica. Edició a cura de Pere Farrés. Volums I, II, III i IV. Barcelona: Clàssics Catalans del Segle XX. Edicions 62, 1989-2004.

«Miquel Martí i Pol». Dins: *Literatura catalana contemporània*. Direcció: Glòria Bordons i Jaume Subirana (ed.). Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya. Proa, 1999.

Pàtria en l'obra de Miquel Martí i Pol. Conferència. Vic: Consell Comarcal d'Osona, 2000.

«Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica». Dins: *Actes del Col·loqui Miquel Martí i Pol*. 1948 cinquanta anys de poesia 1998. Vic: Eumo Editorial, 2000.

Què és poesia?. Edició i estudi de Pere Farrés. Barcelona: Empúries, 2004.

Quietud perduda. Poesia inèdita i dispersa 1984-2003. Edició a cura de Pere Farrés. Barcelona: Edicions 62, 2004.

La Fàbrica: 1970-1971. Introducció i propostes de treball amb comentaris de text a cura de Pere Farrés. Barcelona: Edicions 62, 2005.

Sol de palla trenada. Antologia poètica, 1951-2003. A cura de Pere Farrés. Barcelona: Edicions 62, 2007.

III. Edicions i estudis sobre altres autors

Josep Grau i Jofre. *El Desert constant.* Pròleg de Pere Farrés. Sant Boi de Llobregat: Edicions del Mall, 1978.

Prudenci Bertrana. *Josafat.* A cura de Pere Farrés. Barcelona: Empúries, 1985. Reimpressió 1994.

«La poesia realista i la seva evolució». Dins: *Història de la literatura catalana*. Direcció: Joan Manuel Prado i Francesc Vallverdú. Vol. 3. Barcelona: Edicions 62, 1984. Reimpressió 1989 com a col·leccionable del diari *Avui*.

Josep Grau i Jofre. *El Llac*. Pròleg de Pere Farrés. Barcelona: Edicions 62, 1989.

«Els Jocs Florals de Barcelona i la renovació del teatre català». *Serra d'Or*, novembre 1995.

«Una lectura de les tragèdies de Víctor Balaguer». *Els Marges*, núm. 59, 1997.

«La tragèdia en el procés de “renaixença” del teatre culte del segle XIX». Dins: *Actes del Col·loqui sobre Àngel Guimerà i el teatre català al segle XIX*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2000.

Víctor Balaguer. *Tragèdies*. A cura de Pere Farrés Arderiu. Tarragona: Arola 2001.

«Segimon Serrallonga i els poetes». *Reduccions* 73-74. Vic: Eumo Editorial, 2001.

Ramon Picó i Campanar. *Cor de roure*. Edició a cura de Pere Farrés. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2006.

«Per a Ricard Torrents, a propòsit d'una lectura» [conté dos textos narratius inèdits de Josep Grau] a *Miscel·lània Ricard Torrents*. Vic: Universitat de Vic/Eumo Editorial/Eumogràfic, juliol de 2007.

«Sobre el verdaguerisme de Ricard Torrents». *Miramarges*, revista no periòdica de la Universitat de Vic, núm. 30, març de 2007.

Cfr. els repertoris bibliogràfics de RACO, Revistes Catalanes d'Accés Obert, entre les quals hi ha l'*Anuari Verdaguer* i *Reduccions*.

Ricard Torrents. Amb la col·laboració de Pere Farrés. *A les envistes del Ter*: guia de la ruta literària entre Folgueroles i Roda de Ter. Vic: Eumo Editorial. Consell Comarcal d'Osona, 2008.

.....

Pere Farrés, *Curriculum Vitae* presentat pel Dr. Pere Farrés i Arderiu per concursar a la plaça de professor titular d'Universitat. BOE del 6 de maig de 1994. Mecanoscrit.

Sant Feliu de Boada, agost-setembre de 2009